

ΝΕΟΛΟΓΟΥ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 20.

ΤΟΜΟΣ Β'.

7 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1893.

ΤΟ ΛΟΥΓΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΤΩΝ ΑΡΑΒΙΝΔΟΥ
ΚΑΙ ΤΑ ΑΓΙΑΣΜΑΤΑ ΠΑΡ' ΉΜΙΝ*

Πλὴν τῶν ἀλλων ναῶν, παρατηροῦμεν ὅτι οἱ Ἑλληνες ἀνέπτυξαν τὸν λατρείαν τοῦ ὄντος ἐπὶ τῷ συστηματικότερον ἔτι· ἡ μυθολογία αὐτῶν εἶναι πλουσιωτέρα καὶ παριστησὶ σύνολον τελειότερον τῶν λοιπῶν μυθολογιῶν· παρ' αὐτοῖς ὁ ὀκεανός, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί· καὶ ἀπασα ἐν γένει ἡ φύσις λαμβάνουσι ζωὴν. ὁ πόντος καὶ οἱ ποταμοὶ παρδοποιοῦνται, οἱ ἀθάνατοι μισθονται θυντοῖς, τὰ ὄντα μεταβάλλονται εἰς θεούς, καὶ πρώτες γεννῶνται ἐξ αὐτῶν. Οἱ πόντοι ἐγέννησαν τὸν Νηρέα καὶ ὁ Νηρεὺς τὰς Νηριδας, μεταξὺ τῶν δόποιων τὸν Ἀμφιτρίτην, τὸν Γαλάτειαν, τὸν Θέτιδα, μητέρα τοῦ Ἀγιλλέως, καὶ καθ' ἑπτές... Τὸ ὄντος παρ' Ἑλλοισιν ἔφεσε χαρακτῆρας ιερὸν ἀναμιγνύμενον ἐν ταῖς θυσίαις, ὡς δὲ παρ' Ομήρῳ βλέπομεν, ὁ τοῖς θεοῖς εὐχόμενος ἡγνίζετο πρῶτον δι' ὄντος. Οἱ Τιλέμαχος πρὸιν ἡ ἀναχωρήση ἐξ Ἰθάκης, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐλθὼν εἰς τὴν ὥχθον τῆς θαλάσσης καὶ «χεῖρας νιψάμενος, εὔχεται»¹ Αθήνα²· Η Πηνελόπη, μαθοῦσα κατόπιν τῶν ἀναχώρησιν αὐτοῦ, ἐμενεν ἀπαρηγόρητος, ἐφ' ὃ καὶ ἡ τροφὴς αὐτῆς προέτρεπεν αὐτὴν ἵνα ἀγνισθεῖσα δι' ὄντος εὐχηθῆ τῇ Αθηνᾶ³ ὑπὲρ τοῦ νιοῦ αὐτῆς·

'Αλλ' ὑδρηναμένη, καθαρὸς γρο: εἴμαθ', ἐλούσα,
εἰς ἑπερφίαν αναβίσα σὺν ἀμφιπίλοις· γυναῖξιν,
εἵλη⁴ Αθηναίη, κοίρη Διὸς αἰγισχαιολ.

Αὕτη οὖν δουσθεῖσα καὶ ἀλλάξασα ἐνδύματα «ἐν δ' ἔθετ' οὐ λοχύτας κανέφ, ηρᾶτο δ' Αθήν-

νη»·¹ καὶ ὁ Ὄδυσσεὺς αὐτὸς προσδομισθεὶς εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ὑπερίονος Ἡλίου παρακαλεῖ τοὺς θεοὺς ὑπὲρ τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀγνισθεὶς πρῶτον δι' ὄντος·

'Αλλ' ὅτε δὴ διὰ νήσου, ἵλιον ἔλασα ἐταίρους
χεῖρας νιψάμενος, δι'² ἐπὶ σκέπτης ἦν ἀνέμοιο,
ἱρώμην πάντεστοι θεοῖς οἱ "Ολυμπον" ἔζουσιν.³

Παρὰ δὲ τῷ Σοφοκλεῖ, ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐπὶ Κολωνῷ βλέπομεν τὸ αὐτό· τὸ ὄντωρ ἐνταῦθα θεωρεῖται ιερόν, ως ιερὸν ἦν τὸ ἄλδος, ἐν φεύγοντες τὸ τέμενος τῶν Εύμενίδων καὶ ἡ ἐκεὶ ἀναβλύζουσα πηγὴ. Οἱ ἐκεὶ χορός, δις ἀπετελεῖτο ἐκ γερόντων ἐκ Κολωνοῦ, προτρέπει τὸν Οἰδίποδα νὰ ποιήσηται σπονδάς λαβῶν ὄντωρ ἐκ τῆς ἐκεὶ κρήνης ὡς ἑπτῆς

Πρῶτον μὲν ιερὸς ἔξι ἀειρέστου γοὺς
κρήνης ἴνεγκοῦ, δι'⁴ ὅστιν χειρῶν θηγών,

νὰ ποιήσηται δὲ τὰς σπονδάς ταύτας στραφεῖς πρὸς ἀνατολάς «χοὰς κέασθαι στάντα πρὸς πρώτην ἔων⁵, ἐξ οὗ παρατηροῦμεν καὶ ἔτερον, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες, ως καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἔξετέλουν τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθίκοντα, πτοι θυσίας, προσευχάς καὶ τὰ τοιαῦτα, πρὸς ἀνατολάς πάντοτε στρεφόμενοι. Οἱ Θαλῆς «πάντων ἀρχὴν ὑπέλαβεν εἰναι τὸ ὄντωρ», καὶ οἱ θεοὶ ἐν ἀρχῇ ὅμνουσιν εἰς τὸ ὄντωρ, ως λ. χ. εἰς τὸ ὄντωρ τῆς Στυγός, καὶ θεωροῦσι τὸν ὄρκον τοῦτον ἀπαραδιαστὸν· ὁ Ρίττερος διμως ὑποθέτει ὅτι ὁ Θαλῆς διὰ τοῦ ὄντος ἐννόει τὸ κοσμογόνον ὧδη τῶν Ὀρφικῶν.

'Ο Ρώδος ἀρχιμανδρίτης Χρύσανθος, ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Τὰ θρησκεύματα τοῦ ἀρχαίου κό-

1) Ομήρ. Όδ. Δ 761.

2) Ομήρ. Όδ. Μ 335-37.

3) Ιστορία τῆς Φιλοσοφίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπὸ Ν. Κοτζιᾶ⁵ τόμος Α', σελ. 78,79.

*) Ιδεις ἀριθ. 19, σελ. 361-366.

1) Ομήρ. Όδ. Β 260-261.

2) Ομήρ. Όδ. Δ 750-53.

σμου», ἀναφέρει ὅτι ἐν Ἑλλάδι, ἐν τοῖς μυστηρίοις, τὸ ὕδωρ ἐπεῖχε τόπον σπουδαιόν· οἱ νεόφυτοι κατ' ἄρχας ὑπερχρεοῦντο νὰ ἀγνισθῶσι δι' ὕδατος, ἐν δὲ τοῖς μυστηρίοις τῆς Σαμοθράκης ή δ' ὕδατος κάθαρσις συνωδεύετο καὶ ὑπὸ τῆς ἔξομολογήσεως τῶν ἀμαρτιῶν, ἐπὶ τούτοις μάλιστα ἀναφέρεται καὶ τὸ ἔπει, ὅτι, ὅτε ὁ στρατιγὸς Λύδανδρος ἥθελησε νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα ὁ ιεροφάντης ἀπίτησε παρ' αὐτοῦ νὰ ἔξομολογηθῇ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἀμαρτημάτων αὐτοῦ, ἐρωτήσας δὲ ὁ Λύδανδρος ἔάν οἱ θεοὶ ἀπήτουν τοῦτο ή αὐτὸς ὁ ιεροφάντης, οὔτος ἀπεκρίθη ὅτι οἱ θεοὶ οὕτως ἐπέτασσον, ἐφ' ὃ καὶ ὁ Λύδανδρος ὑπερσχέθη νὰ εἴπῃ τοῦτο τοῖς θεοῖς οὐχὶ δὲ τῷ ιεροφάντῃ.¹ Τὸ ὕδωρ ἐν τοῖς ναοῖς μετετρέπετο ὡς καὶ παρ' ήμιν εἰς ἀγιασμὸν πολλάκις, πρὸς ἀγνισθῶν τῶν προσερχομένων πιστῶν. Οἱ ιερεῖς λαμβάνοντες ὕδωρ κοινὸν ἔθετον αὐτὸν ἐντὸς τῶν ἔνδον τῆς θύρας τεθειμένων περιφραντηρίων καὶ βυθίζοντες δαυλὸν ἀνημμένον ἐπὶ τῆς ἑστίας τοῦ θυσιαστηρίου μετέβαλλον αὐτὸν εἰς ἀγιασμόν· τοιαῦτα περιφραντήρια ἐτίθεντο καὶ παρὰ τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν, ἐνθα ὑπῆρχε νεκρός, ἵνα οἱ ἔξερχόμενοι δύνωνται νὰ καθαρθῶσι· τὰ περιφραντήρια ταῦτα ἴσαν ἐγένετο καὶ παρὰ τοῖς χριστιανικοῖς ναοῖς ἐπὶ Βυζαντίων καὶ ἐκαλοῦντο φιάλαι. Ἐκ τῶν φιάλων τούτων ἡ τὰ μάλιστα περιώνυμος ἦν ὡς τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἢν ὁ ποιητὴς Παῦλος Σιλεντιάριος, ὃς ἔζη κατὰ τὸν Σ' αἰώνα, περιέγραψεν ὕδε πάσας

Μηκεδονὸς δ' ἐρίτιμον ἐς δύμαλὸν ἰσταται αὐλῆς
εὐρυτάτη φιάλη τις, ιασπίδος ἔκτομος ἄκρης,
ἴνθα ρός κελαδῶν ἀναπάλληται ἡρι πέμπειν
δλκὸν ἀναθρώσκοντα βίη γαλκίρεας αὐτοῦ,
δλκὸν δλων παθέων ἐλατήριον

Ἐπὶ τῆς φιάλης ταύτης ἔγεται ὅτι ἦν κεχαραγμένος καὶ ὁ γνωστὸς καρκινικὸς στίχος·

Νύφων ἀνοράκιατα μὴ μόνην ὥψιν²

Τὸ ἔθος τοῦτο τῶν φιαλῶν ὑφίσταται καὶ νῦν εἰς-έτι ἐν τοῖς ναοῖς τῶν Λατίνων ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀγιασματοδόχων (*bénitiers*)· οἱ Δυτικοὶ ἐμβάπτοντες ἐν αὐταῖς τοὺς δακτύλους τῆς χειρὸς ἀγιάζονται σταυροκοπούμενοι. Ὁ Λουδοβίκος Λεβλούα ἐκ Στρασβούργης βεβαιοῖ ὅτι τὸ καθαρτήριον τοῦτο ὕδωρ τῶν εἰδωλολατρικῶν ναῶν καθὼς καὶ τὸ θυμίαμα εἰσίκθησαν εἰς τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰώνος καὶ ἐντεῦθεν.³ Ἡ λατγεία τοῦ ὕδατος καὶ μάλιστα τῶν πυγῶν καὶ ποταμῶν παρ' Ἑλλησίν ἀνέρχεται εἰς ἀρχαιοτάτους κρόνους· ἐν τοῖς ὄληροις ὕμνοις, ἐν τῷ ὑμνῷ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα Πύθιον βλέπομεν τὴν πυγὴν Τελφούσαν, ἥτις ἦν ιερά, ἐρίζουσαν πρὸς τὸν Φοῖβον περὶ πρωτείων ἐν τῷ χώρῳ ἐκείνῳ, ἐξ οὐ συμπεραίνομεν ὅτι ἐν τῷ ἀρχαὶ Ἑλλάδι ἡ λατρεία τῶν πυγῶν καὶ ποταμῶν

1) Τὸ θρησκεύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τόμος Β', 1875, ἐν Πετρούπολει, σελ. 539.

2) Παῦλος Σιλεντιάριος. ἔκρα τις; εἰς τὸν Μεγάλην Ἐκκλησίαν. Ἐκδ. Βενετίας, 1729, σελ. 192, 205.

3) Louis Leblois, Les Bibles et les initiateurs religieux de l'humanité, livre I, Paris, 1883, σελ. 197.

ἐπάλαις κατὰ τῆς τοῦ Φοῖβου καὶ ὅτι ἐκ τῶν περὶ αὐτῶν μύθων ἡ θεοποίησις αὐτῶν κατέστη ἐπικρατής,¹ διὸ ταχθέντες μεταξὺ τῶν θεοτήτων ἀναπαρίσταντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὑπὸ μορφῶν ἀνθρωπίνων, διὸ καὶ εἰς πλεῖστα μέρη παραγένονται ἐμνηστεύοντο τοῖς ποταμοῖς· οὕτως ἐν Τραϊανῷ ὁ θεός της Σκάμανδρου τὰς μεμνηστευμένας παρθένους, ἐνθα αὗται λουσμέναι προσέφερον τὰς ιεράς θεωρουμένας λέξεις «Λάβε, Σκάμανδρε, τὴν παρθενίαν».²

Παρ' Ἑλλησίν τὸ ὕδωρ ἐθεωρεῖτο ὡς ἔχον τὴν δύναμιν νὰ ἔχαγενται τὸν ἄνθεωπον καὶ καθαρίζει, ἀπὸ παντὸς ὄγκου ἐγκλήματος καὶ δὲν καὶ φόνου. Ὁ Ορέστης φονεύθας τὴν μπτέρα αὐτοῦ Κλητευνύστηραν κατέστη ἐναγής, διὸ καὶ οὐδεὶς τῶν Τροιζηνίων θελεται νὰ δεχθῇ αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ πρὶν ἡ καθαροῦ, «καθηδοῖαι δὲ φάσιν Ὁρέστην, προστίθοντιν ὁ Παυσανίας, καθαρούσιους καὶ ἀλλούς καὶ ὕδατι ἀπὸ τῆς Ἰππου κεκόνης», ὡς ὁ Ἰδιος ἡμᾶς πληροφορεῖ· ἐκεῖ ὑπῆρχε καὶ τὸ ιερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος μετὰ οἰκοδομήματος αὐτοῦ, Ὁρέστου καλούμενον σκηνήν. Εἰς πλεῖστα μέρη παγά τὰς πηγάς, ἃς οἱ ἀρχαῖοι ἐθεωρευνεν ὡς ιεράς, ἀνηγείροντο βωμοὶ καὶ ἀφιεροῦντο εἰς διαθρόσους θεούς, πρὸ παντὸς ὅμως τῇ Ἀθηνᾷ καὶ ταῖς Νύμφαις· τὰ ὕδατα τῶν πηγῶν τούτων δὲν ἐστεοῦντο καὶ θαυματοποιοῦ ἐνιοτε δυνάμεως· κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν Ἑλλήνων ἐκέκτητο δύναμιν θεραπευτικὴν καὶ ἐμπνέουσαν, εἰς τὴν κατηγορίαν δὲ ταύτην συγκαταλέγονται καὶ τὰ ὕδατα τῶν ποταμῶν. Ὁ Παυσανίας ὄμιλῶν περὶ τῆς Ἡλείας, λέγει ὅτι παρὰ τὴν θάλασσαν ὑπῆρχε τὸ Σαμικόν διαγόμενον καρφίον καὶ παρ' αὐτῷ ὁ Ἀνυγρός ποταμός· «οὐκ ἀπωθεν δὲ τοῦ ποταμοῦ, προστίθοντιν, ἐστι σπλάντιον, καλούμενον Ἀνυγρίδων Νυμφῶν, ὃς δ' ἂν ἔχων ἀλφὸν δὲ λεύκην ἐς αὐτῷ ἐσέλθῃ, πρῶτα μὲν ταῖς Νύμφαις εὔξασθαι καθέστηκεν αὐτῷ καὶ ὑποσχέθαι θυσίαν ὅποιαν δὲ τίνα, μετὰ δὲ ἀποσύγχει τὰ νοσοῦντα τοῦ σώματος· διανηκόμενος δὲ τὸν ποταμὸν δινείδος μὲν ἐκεῖνα κατέλιπεν ἐν τῷ ὕδατι αὐτοῦ, ὃ δὲ ὑγίης τε ἀνεισι καὶ ὄμοχρως». Αἱ μεταλλικαὶ πηγαὶ τηγίως δὲν διαφέρουσιν τὴν προσοχὴν τῶν Ἑλλήνων· αὗται περιεβάλλοντο ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ ὑπὸ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ὄχλου καὶ ἀφιεροῦντο συνήθως εἰς τὸν Ἡρακλέα, ὡς σύμβολον τῆς ἐξ αὐτῶν ἐπιγιγνομένης ἐνισχύσεως τῆς σωματικῆς ύγμης, ἀν καὶ ἡ πρώτη ἐκ τῆς γῆς ἀνάβλυσις αὐτῶν, ἐνίστη ἀποδίδοται ἐκ παραδόσεως τῇ Ἀθηνᾷ.

Οἱ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν εἰσόδον τῶν Θερμοπυλῶν ὑπῆρχον θερμά λουτρά, «τὰ Χύτεος καλέουσι οἱ ἐπιχώριοι, καὶ ὅτι βωμὸς ἰδρυται Ἡρακλέος ἐπ' αὐτοῖσιν».³ Οἱ σεβασμοὶ οὐτοὶς πρέπει τὰς θερμὰς πηγὰς ὑψιστατο καὶ παρὰ Ρωμαίους ἐπίσιος, ἀφιέρουν δ' αὐτὰς εἰς τὸν προμνησθέντα καὶ οὐτοὶς πηγαὶ, ως λέγει ὁ Σενέκας· μάλιστα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολυθεϊσμοῦ ἐπιστεύετο ὅτι ἐν τοῖς ὕδασι τῶν πηγῶν τούτων κατώκουν πνεύματα, ως

10) Γυνοί· Οιηρικοί. ΙΙ, εἰς Ἀπόλλωνα τὸν Πλούτον, στιγμ. 65—100. Ἐκδ. Λεψίας, 1865.

11) Monographie de la Voie Sacrée Éleusinienne, de ses monuments et de ses souvenirs, par François Lenormant, tome I. Paris 1864. Σελ. 289.

12) Ἡρόδοτος, βίοι. Ζ, κεφ. 176.

παρατηρεῖται ἐκ τοῦ Εὐναπίου ἀναφέροντος, ἐν τῷ βιῷ τοῦ Πορφύριου, ὅτι ὁ φιλόδοξος δῆτος ἔξεδιωξεν ἐκ τοῦ ὄντος, λουόμενος, δαιμόνα Καύσανθον καλούμενον ὑπὸ τὸν κατοίκων, εἰς ὃν ἀπεδίδετο ἡ ιδιότης τοῦ ὄντος τρύπου¹. Ἐκτὸς τῶν πιγῶν, περὶ ὃν ἐποιήσαμενα λόγον, ὑπάρχονται καὶ ἔτεραι περιώνυμοι καταστᾶσαι καθ' ἀπαντά τὸν ἐλληνικὸν κόσμον τῆς ἀρχαιότητος, ἀποτελούσαν μέρος ὄνομαστῶν γαῶν ἢ γαντείων· τοιαύτη δὲ εἶναι καὶ ἡ πηγὴ Κασταλία ἐν Δελφοῖς, ἀφεωμένη τῷ Ἀπόλλωνι καὶ ταῖς Μούσαις, πηγάζουσα ὑπὸ τὸν βράχον τῆς Ψαμπίας, ἐν ἣ δι προεργόμενοι εἰς τὸ γαντεῖον ἐλούοντο πρὸς ἀγνιστὴν ἢ ἐπινον ἐκ τοῦ ὄντος αὐτῆς ποίην ἢ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν ναόν. Μεταξὺ τῶν ὄνομαστοτέρων δυνατῶν νὰ κατατυχόσῃ καὶ ἡ πηγὴ τοῦ Διονύσου ἐν "Ανδρῷ, ἵς τὰ ὄντα μετεβάλλοντο εἰς οἶνον" ἢ "Ιπποῦ κρήνην ἐν Ἐλικῶνι, ἔνθα πᾶν καὶ λεόντα τῶν Μουσῶν καὶ ἔτεραι ἀλλαχοῦ"· εἰς τὰς πηγὰς ταύτας ὡς γνωστὸν πλεῖστος συνέρρεεν ὅχλον μέγα, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν τὰ νῦν σύμβαίνει, πρὸς ἀγνιστὸν ἢ πρὸς τέλεσιν ἐορτῶν καὶ πανηγύρεων ἐπὶ σκοπῷ διασκεδάσεως. Κατὰ τὰς δοξασίας τοῦ ὄχλου αἱ παρὰ τὰ ιερά πηγαὶ πάντοτε διέμενον ψέουσαι οὐδέποτε ξηραίνομεναι, ὡς αἱ ἄλλαι κοιναὶ πηγαὶ, ὑπὸ τοῦ αὐχένου· περὶ τούτου φέρομεν τὸν Παιδανίαν καὶ πάλιν εἰς μαρτυρίαν λέγοντα, «ἐν Τροικῆνι πᾶν καὶ Διὸς ιερόν, ἐπικληπὼν θέρῳ δὲ ὄνομάζουσι Χρυσορόαν· αὐχένοις δὲ ἐπὶ ἐπι στυμβάντος σφίσιν ἐννέα, ἐν σίσ οὐχί μὲν ὁ Θεός, τὰ μὲν ἄλλα ἀναχρηγαθῆναι, φασὶν ὄντα, τὸν δὲ Χρυσορόαν τούτον καὶ τότε δύοις διάμειναι φέοντα»².

"Ἀπαντάχον, ἀνὰ τὸν ἐλληνικὸν καὶ ὡραιαῖκὸν κόσμον, τοιαύται πηγαὶ, φέρουσαι χαρακτῆρα ιερὸν ὑπῆρχον κατὰ μέγαν ἀριθμὸν. Ἐν Κρήτῃ, ὡς ὁ Θεόδοχοςτος βεβαιοῖ, πλησίον σπιλαίου τίνος τῆς Ἰδης πᾶν πηγὴ Τερέβηλον γνωστὸν ὑπὸ τὸ δύομα Σαύδος. Βιές τὰ πέριξ μάλιστα τῆς Ἀρκαδίας ἔκειντο καὶ ἔτεραι πηγαὶ θαυμασταὶ, αἵτινες ἔξαφανισθεῖσαι ἐπὶ τίνα καιρόν, ἐνεκα τῆς ἀποκερδώσεως τῆς χώρας, πέριξ τοῦ πάλιν ἀναβρένουσαι, τῆς χώρας καλλιεργηθεῖσης ἐσάθιστος· τὸν δέσιν ταῦτην ὑποτίθεται ὅτι κατέχει ἡ οὐρανίην μονὶ γνωστὴν ὑπὸ τὸ δύομα Ἀρκάδιος³. Ἐν τῷ χωρίῳ Ηλαιόκαστρο κατέχονται τὰ νῦν μέρος τῆς θέσεως, ἐφ' ἣς ἔκειτο ἡ ἀλλοτε διάσημος πόλις τῶν Πολυρρηνίων ὑπάρχει πηγὴ, ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς, κυνομένην ἐντὸς ὑδραγωγείου παρ' ὥν καὶ σπιλαίον μετὰ σπικοῦ ἐνθα διέφερε τὸ ὄγαλμα τῆς νύμφης ἢ θεᾶς εἰς ἣν ἀφιερωταὶ ἡ πηγὴ· πέριξ αὐτῆς εἰσιν ἐσπαρμένα τῆδε κακεῖσθαι λειψανά κιονοκράνων καὶ ἔτερων μαρμάρων, μαρτυρούσητων ἐνταῦθα τὸν πέραξιν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ναοῦ, δυνάμεια δὲ εἰπεῖν ὅτι οὗτος εἶναι τὸ παρόν Στριβόνιαν ἀνάθεσμαντος ιερὸν τῆς Δικυρικῆς θοκού στριλάδης τοικενάζοντος ὁ τρύγανος.

1) Μέδαλτὸν μέγα λεξικὸν τοῦ Larousse, πέντε λίτερα Nymphae.

2) Ἀκρεβὴ περιγραφὴ τῆς Κρήτης, ὑπὸ Δάπεδο, κατὰ μετάργαστρον Βερνάρδου τοῦ Κρητοῦ, Αθῆναι 1836, Σελ. 43, 104, παρεῖται τοιαῦτης εἰονή εἰς τὸν μάρμαρον.

3) Λ' Histoire Grecque θεὸν Georges Perrot, Paris, 1867, Σελ. 45, 46, 882, 883, 1881 μεταφ. Λεμονίου, Παρισίου.

κτύννης⁴. Ἐν Ερμουπόλει τῆς Σύρου, ἐπὶ τῶν θέσεων τοῦ γαοῦ τῆς Κοιμήσεως, Παντοπωλεῖον τοῦ ιεροῦ ναοῦ τοῦ Απόλλωνος, διάφορα εἰκόνατα ὑδραγωγείου περὶ οὓς ἀναφέρει ὁ Τουρκοβούτης, «τὸν ἐβεβαιούν, δὲ οἱ τότε Σύριοι ὅτι εἰς τὸ ὄντος τοῦ ὑδραγωγείου τούτου ἐκαθαρίζοντο οἱ προσκυνηταὶ πρὸν μεταβῶσι εἰς λατρείαν τοῦ ἐν Δήλῳ Θεοῦ». Η παράδοσις δὲ αὖτις συμβανεῖ μετὰ τῆς ἐτέρας, καθ' ἣν οἱ προσκυνηταὶ καθαρίζονται εἰς πηγὴν ἀνήρχοντο· εἰς τὸ βουνὸν Δίλλι (Μυλαράκι), καὶ ἐκεῖθεν προσκύνουσι βλέποντες τὸν ἐν Δήλῳ ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ σύμμεροι Χριστιανοὶ ἐκ τῆς θέσεως Νησάκι, βλέποντες τὸν ἐν Τήνῳ ναὸν τῆς Ευαγγελίστορας⁵.

Παρὰ τὰς πηγὰς, ἀς δὲ λαὸς ἐδέβετο ἀνεγείρετο βαμμὸς μετὰ τοῦ ἀγάλματος τῆς πάτρωνος θεᾶς, συνήθως δύιας τοιούτον σεβασμὸν ἀπελάμβανον αἱ πηγαὶ αἱ ἀναβλήζουσαι ἐντὸς σπιλαίων ή παρ' αὐτοῖς τὰ σπιλαία ταῦτα ἐθεωροῦσαν, ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς οἰκητήρια τῶν νυμφῶν καὶ ἔκειντο εἰς γραφικωτάτας θέσεις, ἐντὸς σκιερῶν ἄλσεων ἢ ἐπὶ εὔσκιου κορυφῆς, ὑπὲρ τὴν θάλασσαν ὡς τὸ σπηλαιοντῆς Καλυψοῦς, οὕτινες τὴν περιγραφὴν ποιεῖται ὁ Ομηρος ὡς ἔξαρτος τοῦ μετεπομπῆς τῆς πηγῆς τοῦ Ιεροῦ τοῦ μετεπομπῆς τῆς πηγῆς τοῦ Νυμφῆς⁶.

"Ἐπὶ τῶν σπιλαίων τούτων καὶ τῶν κοπωνῶν, βραδύτερον ἀνηγέρθησαν μεγαλοπρεπῆ κτίρια χαρακτηρίσαντος ἀγροτικοῦ ἐκ μαρμάρου λειαζεμένου κατάκοδμα ὑπὸ κογχιλίων, Νυμφαῖα ἐπικλητήντα. Ἐπὶ Ρώμαιων ἡ πληθυνὲς τῶν Νυμφαίων ἢ μεγίστη πρὸ παντὸς ἐν Ρώμῃ· τοιαύτα δὲ ἀνηγέρθησαν καὶ ἐπὶ τοποθεσιῶν ἀξιοθαυμάστων, ἐν μέρῳ καπιτωνὶ εἰς τὰς δημοσίας πλατείας καὶ ἀπειλυμένῳ φυσικῷ σπιλαίᾳ μετὰ στοῶν καὶ περιστυλίων καταστάντα θέσεις συνεντεύξεων ἐνθα δὲ λειψανά τοῦ πληθυνὲται τὸν Νυμφαῖον οὐχί πορό πολλοῦ ὑπῆρχεν Νυμφαῖον ἀνεγείρεν ὑπὸ τίνος Ἀρχιδάμηα, ὡς ἀπεδεικνύετο ἐκ τίνος ἐπιγραφῆς εὑρεθεῖσης ἐκεῖ, δὲ Φιλόστρατος ἐν τῷ βιῷ Ἀπόλλωνος τοῦ Τίανων⁷ διδεῖ περιγραφὴν σαφῆ τῶν τοιούτων κτιρίων προδοθεῖς ὅτι τοιαύτα ἀνέγειρονται καὶ παρὰ τὰ βαλαίστα ἢ παρὰ τὰς θεομάρτυρας πηγὰς καὶ ἔχροντας εἰς αἰθούσαις ἀνάλυσης. Ο Βιγγίλιος ἐν τῇ πεμπτῇ ἐκλογῇ (élogue) αὐτοῦ ἀναθέψει ὅτι οἱ Ρώμαιοι ἐδοταζον, ταῖς νυμφαῖς

1) Γερμανικὰ Στράβωνος, τομ. 22, σελ. 674, φρ. φτ. νο. 2) Ιστορία τῆς νήσου Σύρου, διπλ. Τιμολέοντος Δαντάμπελα, ἐν Ερμουπόλει 1874, Σελ. 94, 95.

3) Ομηρος Ὁδύσσεια E. 57, 58, 63, 64, 65, 70.

4) Φιλόστρατος ἐν τῷ βιῷ Ἀπόλλωνος τοῦ Τίανων B. 8, 12.

5) Dictionnaire Général de Biographie et d'Histoire Ch. Debry, Paris 1889, έκτενή λέξη Fontanapales

Βαθυποδὸν ὅμως ή ὁρτὶν αὕτη ἀπολέδασα τὸν ιερὸν αὐτῆς χαρακτῆρα κατέλαξεν εἰς δργία, ὡς ἐκ τῶν οτίχων τοῦ Ὁρατίου καὶ τοῦ Ὁβιδίου καταδείκνυνται. Ἐπὶ τῶν πρώτων μάλιστα χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ ἀναφέρεται ὅτι ή ἀστυνομία ἐν Ρώμῃ ἐκώλυε τοὺς πρόσις ὑδρευσίν προσδεχομένους εἰς τὰς πηγὰς ταύτας χριστιανούς, ἐπιτρέπουσα τοῦτο τοῖς πιουμένοις σπουδάς εἰς τὰ εἰδωλα μόνον!.

ΓΡ. Π. ΚΑΚΑΒΑΣ.

Ο ΕΝ ΤΟΙΣ "ΗΘΙΚΟΙΣ,, ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΤΟΥ ΧΑΙΡΩΝΕΩΣ ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ.

B'.

70. Ἔλληνικὸν καὶ ἀστείον ἡ πρόνοια, βρεράρικὸν δὲ καὶ φυῖλον ἡ θρασύτης καὶ δεῖ τὸ μὲν ζηλοῦν τὸ δὲ δυσχεράνειν.

71. Αἰσχύλος, Ἰσθμοὶ πύκτου πληγέντος εἰς τὸ πρόσωπον καὶ κραυγὴς γενομένης, «οἶον (εἶπεν) ἡ ἀσκήστης ἔστιν. Οἱ θεώμενοι βοῶσιν, ὃ δὲ πληγεῖς σιωπᾷ».

72. Ὡσπερ ἐρ ταῖς ρομαῖς ἡ μὲν μέλιττα διώκει τὸ ἄνθος, ἡ δὲ αἴξ τὸν θαλλόν, ἡ δὲ ὑπὸ τὴν ρίζαν, ἄλλα δὲ ζῷα τὸ σπέρμα καὶ τὸν καρπόν. οὕτωρ ἐρ ταῖς ἀγρυπνίσσεσι τῷ ποιημάτῳ ὃ μὲν ἀπανθίζεται τὴν ιστορίαν, ὃ δὲ ἐμφύεται τῷ κάλλει καὶ τῇ κακτοσκευῇ τῶν ὄνουμάτων, ... οἱ δὲ τῷ πρός τὸ ηθος εἰρημένωρ ἀφείμως ἔχονται.

73. Δεινόν ἔστι τὸν μὲν φιλόμυθον μὴ λανθάνειν τὰ κακινῶς ιστορούμενα καὶ περιττῶς, μηδὲ τὸν φιλόλογον ἐκφεύγειν τὰ καθηρῶς πεφρασμένα καὶ ρητορικῶς, τὸν δὲ φιλότιμον καὶ φιλόκαλον καὶ μὴ παιγνίας ἄλλας παιδείας ἔνεκκα ποιημάτων ἀπτόμενον, ἀργῶς καὶ ἀμελῶς ἀκούειν τῶν πρός ἀνδρείην ἡ σωφροσύνη ἡ δικαιοσύνη ἀναπεφωνημένων.

74. Τὸ ἐν κινδύνῳ τοῦ δικριθρῆναι καὶ ἀπολέσθαι μετὰ πάντων ὄντα τὸν φρονιμώτατον ὅραν τὸ αἰσχρόν δεδοικότα καὶ τὸ ἐπονείδιστον ἄλλας μὴ θέντον, ἐμπαθὴ ποιησεῖ πρὸς ἀρετὴν τὸν νέον.

75. Ἐνδείκνυται ("Ομηρος") μόνον εἶναι τῶν ἡμετέρων θεοφιλές καὶ θείον ἀρετὴν.

76. Μεγάλου δοκούντος εἶναι καὶ ὄντος τοῦ κρατεῖν ὄργης, μεῖζον ἔστιν ἡ φυλακὴ καὶ ἡ πρόνοια τοῦ μὴ περιπεσεῖν ὄργη μηδὲ ἀλῶναι.

77. Τὸ ἐπιστραλῶς πρὸς ὄργην ἔχοντα καὶ φύσει τραχὺν ὄντα καὶ θυμοειδῆ μὴ λανθάνειν ἔχοντά, ἄλλ'

«Cette fête durait une demi-journée, pendant laquelle on couronnait les puits de fleurs et de feuillages. ἐωρτάζετο δὲ ἡ ἐφτὴ αὔγη τὴν 13 ὀκτωβρίου, ἥτοι τὴν τρίτην ἡμέραν πρὶν τῶν ides, Fontanalia ὄνομαζομένη.

1) Αὐτόθι: acte de St. Sébastien (XVIII, 65) ζήτει τὴν λέξιν Nymphæum.

*) Ἰδε ἀριθ. 18, σελ. 345—347.

έξευλακεῖσθαι καὶ φυλάκτεσθαι τὰς αἰτίας καὶ προκαταλαμβάνειν τῷ λογισμῷ πόρρωθεν ὅπως οὐδὲ ἔχων τῷ πάθει περιπεσεῖται, θαυμαστῆς ἔστι προνοίας.

78. (Οἱ ἀπαίδευτοι ὑπεκκαμψκτα τοῖς πάθεσι συλλέγουσι, καὶ πρὸς ἡ μάλιστα κακῶς καὶ ὀλισθηρῶς ἔχουσιν αὐτοὺς προΐένται).

79. Ὡσπερ τοὺς ἵππους οὐκ ἐν τοῖς δρόμοις χαλινοῦσιν ἀλλὰ πρὸ τῶν δρόμων, οὕτω τοὺς δυσκαθέκτους πρὸς τὰ δεινὰ καὶ θυμοειδεῖς προκαταλαμβάνοντες τοῖς λογισμοῖς καὶ προκαταρτύοντες, ἐπὶ τοὺς ἀγῶνας ἀγούσι.

80. Προσφιλῶς ἄμα καὶ κεγκαρισμένως ἀνθρώποις ὅμιλειν.— Μνυθένειν τὰ καλὰ καὶ προσέχειν τοῖς διδάσκοντοι.

81. Θειότατον φρόνησις καὶ βασιλικώτατον.

82. Οὔτε ψεύδονται φρόνιμοι οὔτε κακομαχοῦσιν ἐν τοῖς ἀγῶνσιν οὔτε παρ' ἄξειν ἐτέροις ἐγκαλοῦσιν.

83. Σέβεσθ' αἰδῶ συνεργὸν ἀρετῆς δορυμάχου.

84. Αἰσχύλος καὶ τὸ πρὸς δόξαν ἔχειν ἀτύφως καὶ μὴ διασοβεῖσθαι μηδὲ ἐπαίρεσθαι τοῖς παρὰ τῶν πολλῶν ἐπαίγοντος, ἐν τῷ φρονεῖν τίθεται.

85. Οὐ γάρ δοκεῖν ('Αμφιέρχος) ἀριστος ἀλλ' εἶναι θέλει, βαθεῖαν ἀλοκα διὰ φρενὸς καρπούμενος, ἀφ' ἦς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

86. Τὸ ἐφ' ἔχυτῷ καὶ τῇ διαθέσει τῇ περὶ αὐτὸν οὔσῃ κρατίστηρ μεγχλοφρονεῖν, νοῦν ἔχοντος ἀνδρός ἔστι.

87. Η μὲν μέλιττα φυσικῶς ἐν τοῖς δρυμυτάτοις ἔνθεσι καὶ ταῖς τρχυτάταις ἀκάνθαις ἐξκανευρίσκει τὸ λειότατον μέλι καὶ χρηστικώτατον· οἱ δὲ παίδες, ἀν ὄφθως ἐντρέφωνται τοῖς ποιήμασι, καὶ ἀπὸ τῶν φυῖλον καὶ ἀτόπους ὑποψίας ἔχόντων ἔλκειν τι χρήσιμον ἀμωμαγέπως μαθήσονται καὶ ὠφέλιμον.

88. Οὐδὲ κυνὸς ἀντάξιος οὐδὲ Δία δειλὸς ἀνήρ καὶ ἀνάλκις, ὑπὸ πλούτου καὶ μαλακίας διερρυπτώς.

89. Τί δὲ αἰσχρόν, εἰ μὴ τοῖς χρωμένοις δοκεῖ;

90. Αἰσχρὸν τὸ γ' αἰσχρόν, καὶ δοκῆ καν μὴ δοκῆ.

91. Τὰς μὲν δεῖ βουλόμενον λαβεῖν καὶ τυγχάνειν οἰκτρόν ἔστι καὶ ἄγηλον.

92. Δεῖ τε χαίρειν, μὴ λυπεῖσθαι τυγχάνοντα μετρίων (ἢ κακῶν συμμέτρων).

93. ἀνθρώποις κακόν, ὅταν τις εἰδῇ τὴν γαθόν. χρῆται δὲ μή.

94. Θηριώδες, καὶ ἀλογον, καὶ οἰκτρὸν εἰδότα τὸ βέλτιον ὑπὸ τοῦ χείρος ἐξ ἀχρασταὶ καὶ μαλακίας ἀγεσθαι.

95. Τρόπος ἔσθ' ὁ πειθῶρ τοῦ λέγριτος, οὐ λόγος. (Καὶ τρόπος μὲν οὖν καὶ λόγος ἡ τρόπος διὰ λόγου, καθηπερ ἴππεις διὰ χαλινοῦ καὶ διὰ πηδαλίου κινερνήτης, οὐδὲν οὕτω φιλάνθρωπον, οὐδὲ συγγενὲς ἔχοντας τῆς ἀρετῆς ὄργανον ως τὸν λόγον).

96. Θάρσος τὰ θεῖα τοῖσι δώφινοι βροτῶν φόβος δὲ τοῖς ἀφροσι καὶ ἀνούποτοις καὶ ἀχαρίστοις, ὅτι καὶ τὴν παντὸς